

Doğa Fauna

Dr. Mehmet Kürşat Şahin
Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi
Biyoloji Bölümü

FIRAT KAPLUMBAĞASI

Mezopotamya'nın Korunmaya Muhtaç Tatlı Su Kaplumbağası

Fırat kaplumbağası (*Rafetus euphraticus*), Mezopotamya bölgesine özgü, yumuşak kabuklu bir tatlı su kaplumbağasıdır. Bu tür, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Fırat ve Dicle nehirlerinin havzasında yaşar. Aynı zamanda Irak, İran ve Suriye'de de yayılış gösterir. Bu yönüyle Bereketli Hilal olarak da isimlendirilen bölgenin karakteristik bir canlısıdır. Yerel halk tarafından "Sini Bağa" ya da "Sac

Bağa" olarak adlandırılan bu tür, Türkiye'de yaşayan beş tatlı su kaplumbağası türü arasında en az tanınanı ancak soyu en çok tehlike altında olanıdır.

Bu kaplumbağa türünün karapaksı yani kabuğu yassı ve oval bir şekle sahiptir, yüzeyi ise deriyle kaplıdır. Kabuğun uzunluğu yaklaşık 70 cm olan Fırat kaplumbağasının kütlesi 20 kg'a yaklaşabilir. Yalnızca başını hafifçe su yüzeyine çıkararak hortum benzeri burnu sayesinde nefes alır. Parmaklarının arasında yüzme zarı bulunur. Yalnızca ön ayaklarındaki üç parmakta tırnak bulunur. Baş ve boyun gerektiğinde kabuğun içine gizlenebilir.

Bu tür, çoğunlukla çamurlu göller ve nehir yataklarında, su altında ve dipte yaşamayı tercih eder. Solunumunu sadece akciğerleriyle değil, deri ve ağız içi yoluyla da yapabildiğinden uzun süre su altında kalabilir. Hızlı ve etkili bir avcıdır: Boynunu aniden ileri fırlatarak güçlü çeneleriyle avını yakalayabilir. Beslenme alışkanlıkları çeşitlidir: Küçük balıklar, sucul omurgasızlar, kurbağalar, kuşlar ve su bitkileriyle beslendiği için hepçil (omnivor) beslenme şekline sahiptir. Dişiler, uygun kumluk alanlarda 8 ila 17 yumurta bırakabilir. Genç kaplumbağalar daha sığ ve ılık sularda, yetişkinler ise nehirlerin daha derin yan kollarında yaşamayı tercih eder. Geniş nehir kolları yerine çamurlu, sazlıklı ve nispeten durgun bölgelerde yoğunlaşırlar.

Fırat kaplumbağasının yaşam alanları, doğal habitatlarının büyük ölçüde zarar görmesine ve yumurtlama alanlarını yok olmasına yol açan insan kaynaklı etkinlikler nedeniyle ciddi tehdit altındadır. Son yıllarda yapılan izleme çalışmaları ile türün dağılımı ve yaşam alanları hakkında daha fazla bilgi sağlanması mümkün oldu. Ayrıca yapay kum adaları gibi koruma önerileri gündeme geldi.

Yumuşak kabuklu tatlı su kaplumbağalarından Yangtze kaplumbağasının dünya üzerinde yalnızca iki ya da üç bireyinin kaldığı düşünüldüğünde Fırat kaplumbağasının korunması yalnızca kendisi için değil aynı zamanda içinde bulunduğu ekosistemin devamlılığı için de büyük önem taşır. ■

Kaynaklar

- Baran, İ. ve ark., *Türkiye Amfibi ve Sürüngenleri*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara. 204 s., 2012.
- Bayrakçı, Y., Ayaz, D., Luiselli, L., "Determining home range, changes in habitat use with time, and the threats to an endangered freshwater turtle (*Rafetus euphraticus*) in Turkey", *Aquatic Conservation: Marine and Freshwater Ecosystems*, Cilt 31, Sayı 11, s. 3276-3290, 2012.